

کمترین بهره‌ای از کارآمدی نبرده است. کاری که به نحو ناخواسته در همسویی با تلاش بیگانگان و تحریم‌کنندگان برای تحریف واقعیت‌های موجود در ایران و ساختن طرح‌واره‌ای آشفته از حال و آینده آن قرار می‌گیرد.

دولت روحانی سال کاری ۹۹-۹۸ را با مجموعه‌ای از بحران‌های ناشی از حوادث طبیعی و غیرطبیعی آغاز کرد و ادامه داد. ۹۸ سالی بود که از فروردین با سیل خانمان برانداز در دست کم ۸ استان و خسارت بیش از ۳۵ هزار میلیارد تومانی آغاز شد، با زلزله و سیل ادامه یافت و در ماه‌های پایانی خود به بیماری همه‌گیری رسید که نه فقط نفس مبتلایانش را به شماره می‌انداخت بلکه به دلیل الزام به رعایت پروتکل‌های بهداشتی در اصناف مختلف و با به تعطیلی کشاندن ناگزیر طیف قابل توجهی از مشاغل حیات اقتصاد کشور را به مخاطره می‌کشاند.

این همه در حالی بود که بحران بزرگ‌تر یعنی تحریم‌های اقتصادی به عنوان رهاورد بدشگون روی کار آمدن دولت ترامپ طی دو سال گذشته خود را بر همه دیگر مسائل پیش رو راه حل‌های مواجهه با آنها تحمیل کرده بود. بنابراین اگر تنها بخواهیم به دو بحران تحریم و کرونا بپردازیم خواهیم دید که چگونه دولت روحانی سعی کرده است شرایط کشور را همچون باریلوری در دست از گردنه‌ای چنین ناهموار عبور دهد؛ که اگر چه گاه در مسیر با اتخاذ برخی تصمیم‌ها و نیز بر اثر ناهمراهی گاه و بی‌گاه دیگر قوا و نهادها سکندری خورده اما از شکستن آن جلوگیری کرده است. برای این مهم دولت چند سیاست و راهبرد اساسی را مد نظر داشته و کما بیش بی‌تخلی بر مدار آنها طی طریق کرده است.

■ اجتناب از دامن زدن به حاشیه‌های سیاسی

اوایل تیرماه بود که روحانی در نشست با استانداران سراسر کشور همان‌طور که آنها را به تبیین دستاوردها و اقدامات بزرگ اما مطرح نشده دولت در استان‌های مختلف فراخواند؛ توصیه کرد مانع از به وجود آمدن هرگونه حاشیه برای دولت بشوند و در تعامل با نهادهای دیگر اعم از مجلس، قوه قضائیه، نیروهای مسلح، انجمنه جمعه، علما، حوزه‌های علمیه، احزاب و سمن‌ها طریق سازش پیشه کنند و در پی ایجاد وحدت و اتحاد برای تحقق یک تحول بزرگ در ایران ۱۴۰۰ باشند.

این توصیه اگر چه جدید به نظر می‌رسد اما نگاهی به رویکرد دولت طی یک سال گذشته نشان از آن دارد که دولت تحت ریاست حسن روحانی تا حد قابل توجهی از دامن زدن به اختلافات و حاشیه‌های سیاسی خودداری کرده است.

وجه بارز این رویکرد را شاید بتوان در نحوه تعامل دولت با مجلس بازدهم پیش و پس از تشکیل آن جست‌وجو کرد. وزارت کشور در حالی انتخابات دوم اسفند را برگزار کرد که بخش زیادی از نامزدهای جریان‌های نزدیک به دولت یا حامی آن چه در هیأت‌های اجرایی (بواسطه ترکیب جدید اعضای حقوقی این هیأت‌ها) و چه در شورای نگهبان رد صلاحیت شده بودند. دولت اگر چه از ماه‌ها پیش از انتخابات سعی داشت با مواضع توصیه‌ای نهادهای

مؤثر در انتخابات را به فراهم ساختن فضای رقابتی منجر به مشارکت سیاسی بالاتر فراخواند اما در مقام مجری در قامت یک رقیب انتخاباتی که نسبت به روند حاکم معترض است نایستاد. رویکردی که اجرای آن در عین تلاش برای دفاع از حقوق احزاب و جریان‌های سیاسی مختلف آسان نبود.

به هر ترتیب مجلس یازدهم با ترکیبی شکل گرفت که اگر هشدار صریح مقامات عالی نظام در میان نبود منعی برای استیضاح رئیس جمهوری و ساقط کردن دولت در برابر خود نمی‌دید. با وجود قابل پیش‌بینی بودن این وضعیت، روحانی در افتتاحیه مجلس یازدهم نمایندگان را به تعامل و همکاری فراخواند. همکاری که به باور او به معنای ارائه لوایح کارگشا و خوب از سوی دولت و تصویب

بی‌تأثیر دانست.

■ ایستادگی بر شعار تعامل سازنده با جهان

تا آنجا که به دولت مربوط می‌شود شعار «اعتدال در سیاست داخلی» نیمه دیگری نیز داشت و آن چیزی جز «تعامل سازنده با جهان» نبود. دولت روحانی نیمه اول حضور خود در زمین سیاست را با بازی برد-برد و براجام تمام کرده بود. اتفاقی که به گفته رئیس جمهوری تنها در یک وهله پیشنهاد سرمایه‌گذاری مجموعاً ۱۰۰ میلیارد دلاری را از سوی سران دو کشور در پی داشت و اگر همه چیز مطابق عهد براجام و بدور از عهد شکنی امریکا پیش می‌رفت می‌توانست در نیمه دوم، دولت روحانی را به یکی از موفق‌ترین و توسعه‌بخش‌ترین دولت‌های ایران تبدیل کند. کار اما آن گونه پیش نرفت و شد آنچه

روحانی در افتتاحیه مجلس یازدهم نمایندگان را به تعامل و همکاری فراخواند. همکاری که به باور او به معنای ارائه لوایح کارگشا و خوب از سوی دولت و تصویب آنها در مجلس بود به نحوی که ترجیح منافع ملی بر منافع بخشی و جناحی اساس کار این همکاری قرار گیرد. فارغ از اینکه این خواست تا چه حد در هفته‌های آغازین مجلس مورد توجه قرار گرفت یا نه؛ نگاهی به مجادلات مهم سیاسی که در ماه‌های گذشته به تیر نخست رسانه‌ها تبدیل شده‌اند نشان از آن دارد که اغلب این مجادلات خارج از دولت و اتفاقاً در میان طیف‌های منتقد یا مخالف آن جریان دارد و اگر چه دولت خود آماج تندترین حملات است قصدی برای ورود جدی به این جدال‌ها ندارد

نمی‌باید می‌شد. روندی که می‌توانست برنامه تعامل سازنده با جهان را به برنامه‌ای شکست خورده و سرخورده تبدیل کند. کما اینکه دلوپسان بسیاری در داخل کشور برای این شکست روز شماری می‌کردند. دستگاه دیپلماسی دولت دوازدهم اما قصدی برای رخوت نداشت. حاصل تکاپوی سیاست خارجی دولت و بازی‌اش با مهره‌های قدرتمند در صفحه شطرنج نظام بین‌الملل خود را اینگونه نشان داد که با وجود تعلیق گام به گام تعهدات براجامی از سوی ایران، طرف‌های این توافق نتوانسته‌اند ایران را به نقض براجام متهم کنند و به فعال سازی مکانیسم ماشه مجاب شوند.

طرف‌های اروپایی نه چندان وفادار به عهد، از رهگذر همین رویکرد است که همچنان برای حفظ براجام و پیدا کردن راه حلی برای مقابله با تحریم‌ها تلاش می‌کنند. حمایت بی‌سابقه چین و روسیه از ایران در شورای امنیت سازمان ملل و اعلام اینکه خواست امریکا برای تمدید تحریم تسلیحاتی ایران را وتو خواهند کرد و گام بزرگ ایران و چین برای انعقاد تفاهنامه مشترک همکاری ۲۵ ساله که یک اقدام معنادار در برابر تحریم‌های امریکا تلقی می‌شود نیز حاصل تلاش‌های دولت در سیاست خارجی است.

اگر چه جریان مخالف خوان داخلی که با کار شکنی در موضوعاتی همچون لوایح مربوط به «اف‌ای‌تی‌اف» خود همراستای تحریم سازان عمل

آنها در مجلس بود به نحوی که ترجیح منافع ملی بر منافع بخشی و جناحی اساس کار این همکاری قرار گیرد. فارغ از اینکه این خواست تا چه حد در هفته‌های آغازین مجلس مورد توجه قرار گرفت یا نه؛ نگاهی به مجادلات مهم سیاسی که در ماه‌های گذشته به تیر نخست رسانه‌ها تبدیل شده‌اند نشان از آن دارد که اغلب این مجادلات خارج از دولت و اتفاقاً در میان طیف‌های منتقد یا مخالف آن جریان دارد و اگر چه دولت خود آماج تندترین حملات است قصدی برای ورود جدی به این جدال‌ها که اغلب سری در سودای انتخابات ریاست جمهوری آینده دارند از خود نشان نداده است. برخلاف برخی که این وضعیت را حاصل بی‌تفاوتی سیاسی در دولتمردان و رئیس جمهوری ارزیابی می‌کنند بعید به نظر می‌رسد که جریان اعتدال‌گرای پیرامون روحانی نیم نگاهی به انتخابات آتی نداشته باشند با این حال به نظر می‌رسد مجموعه دولت و به طور مشخص شخص روحانی با ملاحظه وضعیت حاکم بر کشور که تاب تحمل دعوای سیاسی درون حاکمیتی مسبوق به سابقه را ندارد از وارد شدن و دامن زدن به آنها اجتناب می‌کند و تمرکز خود را بر تأمین ضروریات معیشت مردم و چرخش اقتصاد کشور در حد مقدرات گذاشته است. در این راه البته ویژگی‌گفتنی حاکم بر دولت را که فاصله گرفتن از دوسر حد اکثری جناح‌های اصلاح طلب و اصولگرا و تعامل با بخش میانه روتر این دو جناح است نباید